

Особливості англіканського віровчення

Ольга Ігнат'єва

Кафедра філософії, Черкаський національний університет ім.Б.Хмельницького, УКРАЇНА, 18031, м.Черкаси, бульвар Шевченка, 81, E-mail: philosophy@edu.edu.ua

On the basis of the analysis of literary sources the attempt to investigate the stages of evolution and the peculiarities in cult and dogma of Anglicanism was made.

Ключові слова – Anglicanism, dogma, cult, faith, liturgy, Protestantism.

Англiканство є третьою основною протестантською течією, яка виникла в Англії у XVI ст. у результаті боротьби короля Генріха VIII за політичну незалежність від Риму. Як специфічний різновид християнства, англiканська церква формувалася протягом тривалого періоду під час реформ як протестантського, так і контрреформаційного характеру для зміцнення королівського абсолютизму. Проте через двоїтий характер своєї реформації Церква Англії претендує на назву і католицької, і протестантської.

Традиція англiканства зобов'язана прихильнику Реформації, видатному богослову - архієпископу Томасу Кранмеру. Він висунув два відомі принципи: 1) ніщо у старому церковному порядку не може бути змінено, якщо не містить явного протиріччя слову Божому; 2) варто уникати будь-яких визначень, якщо тільки сам Бог не дав їх у Писанні. Під керівництвом Кранмера англiканська церква розвинулася у самостійну єпископальну церкву з главою-королем.

Виникнення англiканства також зумовлено особливостями формування буржуазного суспільства у феодальній Англії. Реформація в Англії мала інший характер у порівнянні з Німеччиною або Швейцарією та розпочалася з ініціативи правлячої верхівки. Це знайшло своє відображення у збереженні ієрархічного устрою церкви та певному консерватизмі релігійного життя. Англійські королі раніше інших європейських правителів почали протестувати проти абсолютистських домагань Риму. «Актом про верховенство» було встановлено підпорядкування церкви державній владі. Короля Генріха VIII було проголошено «єдиним верховним земним главою англiканської церкви». Зв'язки з Римом було повністю розірвано, монастирі закрито, земля та майно церкви конфісковано на користь короля і лордів, апеляції до Риму скасовано. Англійським парламентом позбавлено папу права призначати архієпископів та єпископів на території Англії. Право заміщення вищих церковних посад перейшло до короля. Так було закладено фундамент для появи англiканства.

Але наскільки король і країна під час правління Генріха VIII енергійно боролись з папською владою, настільки нерішучими виявилися вони у питаннях догми. Реформа спочатку не привела до корінних змін в організаційній структурі церкви, її догматах і обрядах, які залишилися католицькими.

Англiканська церква прийняла протестантські догмати про виправдання вірою й про священне писання як єдине джерело віри; відкинула вчення католицизму про індугенції, шанування ікон та мощів. Однак, визнавався католицький догмат про рятівну силу церкви, як необхідного посередника для порятунку людини.

Згодом вплив протестантизму на англійську церкву посилювався, що призвело до її розмежування із католицизмом. Були збережені літургія й ряд інших характерних для католицизму обрядів, практично без змін залишився єпископат. Разом з тим у реформованій церкві зберігалася ієрархія духовенства, яку очолювали єпископи. Духовенство підкорялося тільки королю як частина його державного апарату і було зобов'язано пропагувати серед мирян ідею про неприпустимість заколотів та повне і беззаперечне підпорядкування королю та його посадовим особам. Як і раніше стягувалася десятина, котра стала надходити на користь короля і перетворилася у важливе джерело його прибутків. Парламентськими актами була запроваджена як обов'язкова «Книга парафіяльного богослужіння». Тих, хто не погодився з новою церквою (католики і кальвіністи) було піддано жорстоким переслідуванням. Отже, король скасував владу Папи Римського на території англійського королівства. Згодом Марія Тюдор, дочка Генріха VIII відновила папське верховенство і католицьке сповідання. У другій половині XVI ст. під час правління королеви Єлизавети I (1558 – 1603) знову загострилися відносини з Римом. Королева проголосила про відділення англiканської церкви від Риму та папства. Було остаточно сформовано компромісний доктринальний вигляд Англiканської церкви та завершено розробку її догматичних принципів і культу. Англiканство стало займати проміжне місце між класичним католицизмом і континентальним протестантизмом.

Порівняно з іншими протестантськими сповіданнями символічних книг Англiканської Церкви небагато. Їх було написано в епоху релігійного протистояння. Вони є скоріше виразом компромісу, ніж догматичним принципом і, саме тому, відрізняються певною невизначеністю та відображають двозначність англiканського віровчення. Парламентом було прийнято англiканський «Символ віри» із 39 статей, що є основою англiканського віровчення, завершено розробку «Книги загальних молитов» - порядок англiканського богослужіння. Ця книга залишається символом церковної єдності всієї англiканської співдружності. З'являються віросповідні книги, зокрема, «Єпископська книга» та «Вчення, необхідне для кожного християнина», яке одержало назву

«Королівської книги». Ці книги схиляються то на бік католицизму, то - протестантизму.

У XVII ст. релігійна складова антикатолицизму переважала над політичною. Католицизм розглядався насамперед як прояв «гіршого із гріхів - ідолопоклонства», як релігія, що не має біблійної підстави і язичницька за своєю суттю, папа міцно асоціювався з Антихристом [1].

З кінця XVII ст. в англіканстві виокремились церкви: висока (High Church), низька (Low Church) і широка (Broad Church). Високоцерковники - це протестантська церковна аристократія, що підкреслює типові особливості англіканства: державний характер церкви, супрематію корони, і зв'язок із середньовічною і древньою церквою у богослужінні та організації. Висока церква ближче до католицизму. Низькоцерковники визнавали установи церкви, яка панувала в Англії, але не надавали їм такого значення, що виключало б інші відгалуження протестантизму. Низька Церква - більш типовий протестантизм. З кінця XVII ст. низькоцерковники вербувалися до рядів, що під час Стюартів склалися із пуритан. Вони вимагали рівноправності для диссентерів і схильні були у Біблії бачити єдине джерело християнства. З часом виняткові привілеї єпископальної церкви скоротилися, а положення диссентерів поліпшилося, низька церква втратила свою силу. Вона зменшилася чисельно і з другої чверті XIX ст. помітно розчинилася у партії широкоцерковників - broad church party. Спочатку ця партія була представлена латитудинаризмом (latitudinarianism). Її родоначальником вважають єпископа Бернета (Burnet; кінець XVII ст.). Широка Церква - більш єкуменічна.

Таким чином, Англійська Церква з її бурхливою й заплутаною історією, з боротьбою партій та єретичними відхиленнями займає проміжне місце між протестантизмом та католицизмом. Віровчення англійської церкви є конгломератом католицизму, лютеранства і кальвінізму. Концепція спасіння об'єднує католицький догмат про силу Церкви, що врятує, із протестантським вченням про спасіння особистою вірою. За культом та організаційними принципами вона близька до католицької. Зберігаються такі католицькі догмати, як віра у Святу Трійцю, спокутування гріхів, друге пришествя, воскресіння, пишне богослужіння. Прийняті також лютеранські догмати: заперечення верховенства папи римського, celibату, поклоніння іконам і мощам, відмова від індульгенцій тощо. До англійських догматів належать визнання короля главою церкви, збереження церковної ієрархії та єпископату, визнання за духовенством права дарувати віруючим

святу благодать. У той час як католики пішли шляхом спрощення богослужіння й особливо меси, англійці зберегли стару католицьку месу зі складною обрядовістю та урочистістю.

Слід зазначити, що англіканство не визначає повною мірою характер присутності Христа чи спосіб, яким дарунок його Тіла і Крові передається віруючим, що беруть участь у богослужінні. Можна критикувати нечіткість англійського віровчення у цьому питанні, але воно свідчить про благоговіння перед таємницями, занадто глибокими для людського розуміння. Разом з тим відсутність крайностей у вирішенні теологічних питань сприяє відкритості англійців новим ідеям, тому що вони вірять, що істина завжди вище досягнутого рівня її розуміння.

Англійська віра спирається на Священне Писання, яке містить усе необхідне для порятунку і є вищим авторитетом у справах віри і церковного життя; три історичні символи віри (Апостольський, Нікейський та Афанасьєвський), які коротко викладають християнське віровчення; положення чотирьох вселенських соборів ранньої церкви (Нікейського, Єфеського, Константинопольського і Халкідонського), які затвердили основи церковного віровчення; 39 статей Церкви Англії: вони не є повним викладом віровчення, але вказують на проміжну позицію, яку займала церква у міжконфесійних суперечках XVI ст. між Римом, з одного боку, і радикальним протестантизмом - з іншого; єдиний служебник - Книга суспільного богослужіння (The Book of Common Prayer), що є працею архієпископа Кранмера [3].

Підсумовуючи, слід відзначити, що англійська церква еkleктично поєднала у собі протестантські та католицькі догмати. Насамперед католицьке вчення про рятівну місію церкви з протестантським догматом спасіння однією вірою та майже недоторканим залишило організаційну будову і культ католицької церкви. Вона є прикладом компромісного варіанту протестантизму, якого було досягнуто внаслідок тривалої боротьби англійської королівської влади проти політичних та економічних домагань папського престолу.

References

- [1]. Хилл К. Английская Библия и революция XVII века. - М., 1998.- С. 277-307.
- [2]. Robbins K. Religion and Identity in Modern British History // Religion and National Identity. Ed. by S. Mews. Oxford, 1982. - P. 482, 485.
- [3]. Cavin Ward. A History of Global Anglicanism // Cambridge University Press, 2006. - 377p.